

**SOSYAL HİZMET
ULUSAL ÇEKİRDEK EĞİTİM PROGRAMI
(SHUÇEP) 2020**

**UZAKTAN EĞİTİME
ENTEGRASYONU**

ÇALIŞMA GRUBU

Prof. Dr. Kamil Alptekin (Koordinatör) *(KTO Karatay Üniversitesi)*

Dr. Öğr. Üyesi Talip Yiğit *(İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)*

Prof. Dr. Hakan Acar *(Liverpool Hope University)*

Prof. Dr. Arzu İçağasıoğlu Çoban *(Başkent Üniversitesi)*

Prof. Dr. Gülsüm Çamur Duyan *(Ondokuz Mayıs Üniversitesi)*

Kasım, 2020

İÇİNDEKİLER

1. GEREKÇE

2. GENELCİ SOSYAL HİZMET EĞİTİM-ÖĞRETİM PROGRAMI

2.1. Temel Özellikler

2.2. Derslerin Sınıflandırılması

3. YURT DIŞINDA SOSYAL HİZMET UZAKTAN EĞİTİM PROGRAMLARI

4. ALT YAPI VE ASGARİ KOŞULLAR

5. TEMEL İLKELER

6. KONULARIN / DERSLERİN VERİLİŞ YÖNTEMLERİ

6.1. Tamamen Örgün Yöntemle Verilecek Konular / Dersler

6.2. Tamamen Uzaktan Eğitim Yöntemiyle Verilecek Konular / Dersler

6.3. Karma Yöntemle Verilecek Konular / Dersler

KAYNAKÇA

EKLER

Ek 1. Uzaktan Eğitim Deneyimine İlişkin Paydaş Görüşleri

SOSYAL HİZMET ULUSAL ÇEKİRDEK EĞİTİM PROGRAMI (SHUÇEP) 2020

UZAKTAN EĞİTİME ENTEGRASYONU

1. GEREKÇE

Sosyal hizmet uygulamalı bir bilimdir. Ülkeler arasında farklılıklar olmasına karşın, uluslararası ilke ve standartlar, sosyal hizmet eğitiminin yaklaşık 1/3'ünün süpervizyon desteği ile sosyal hizmet kuruluşlarında gerçekleştirilen mesleki uygulamaları kapsamı gerektiğini ifade etmektedir. Sosyal hizmette program yeterliklerini karşılamak için sınıf ortamında yüz yüze eğitim olmazsa olmaz unsurlardan biridir. Sınıf içi çalışmalar ve mesleki uygulama ile sosyal hizmet öğrencileri, savunmasız / kırılgan birey, aile, grup ve topluluklarla çalışmak için çeşitli müdahale yöntemleri ve teknikleri kullanarak teorik bilgilerini ve sosyal etkileşime dayalı becerilerini geliştirirler. Eğitim boyunca öğrencilerin kişisel, mesleki ve entelektüel gelişimine ayrıca önem verilmesi, müfredatta özgürleştirici-güçlendirici-geliştirici derslere ayrıcalık tanınması sosyal hizmet eğitiminin özgün yapısını oluşturmaktadır.

Sosyal hizmet lisans programlarının Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (TYYÇ) 6. Düzey ile (http://tyyc.yok.gov.tr/raporlar/76_SOSYAL_HIZMETLER_13_01_2011.pdf) uyumlu olan program çıktıları ve Sosyal Hizmet Okulları Derneği'nin (SHOD) akreditasyon kriterleri olarak (bkz. <http://www.sabak.org.tr/index.php/belgeler-ve-formlar>) ilan edilen program çıktılarının pek çoğu ancak yüz yüze eğitim, deneyim ve uygulamalarla kazandırılacak becerileri içermektedir. Buna karşılık sosyal hizmet eğitiminin gelişmiş olduğu ülkelerde (Örneğin İngiltere, ABD, Almanya, İsveç, Kanada, Avustralya vb.) çok iyi tanımlanmış, özel koşullar altında; teknolojik altyapı, etik ve hukuki yükümlülükler bakımından güvence altına alınmış uzaktan eğitim yöntemiyle de sosyal hizmet eğitimi verilmektedir.

Uzaktan eğitim; bilgi ve iletişim teknolojileri kanalıyla; aynı veya farklı zamanlarda, aynı veya farklı yerlerde gerçekleşebilen, özel öğretim tasarım ve teknikleri ile özgün kurumsal ve yönetsel yapılanmayı gerektiren, alt yapı, etik ve hukuki boyutları planlanmış, bu sayede eğitimin bir dizi bireysel ve toplumsal amaçlarının gerçekleşmesine katkıda bulunabilen bir tür öğrenme modeli olarak tanımlanabilir.

COVID-19 Pandemisi nedeniyle bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de 2020 yılı Mart ayı ortalarından itibaren örgün eğitim programlarında yüz yüze eğitime ara verilmiş ve daha çok izlenen müfredatın çevrimiçi (online) ne uyarlanması şeklinde uzaktan öğretim yoluyla dersler yürütülmeye başlanmıştır. Yaşanan süreç, üniversitelere göre değişmekle birlikte sosyal hizmet bölümlerinin uzaktan öğretim yoluyla eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürebilmelerinde sadece teknolojik alt yapısında değil, akademik hazırlık açısından da geliştirilmesi gereken yönlerinin olduğunu göstermiştir.

2020 yılı Haziran ayı içerisinde Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı; örgün öğretimde ön lisans, lisans ve yüksek lisans düzeydeki programlarda uzaktan öğretim yoluyla verilebilecek ders oranını %10'dan %40'a yükseltmiştir. YÖK, üniversitelerin dünyada bazı ülkelerde

uygulanan karma öğretim yöntemine diledikleri takdirde geçebileceklerini açıklamış, örgün öğretimde uzaktan öğretim ile hangi derslerin, ne şekilde verileceği hususlarında üniversitelerin ilgili bölümlerinin karar vermesi gerektiği üzerinde durmuştur. YÖK; dijital imkânlar ve uzaktan öğretim yolu ile verilecek bu derslere özellikle "2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Dönemi" programında nispeten daha fazla yer verilmesinin önemsendiğini, bunun Devlet-Vakıf bütün üniversiteler için geçerli olduğunu vurgulamıştır.

YÖK'ün yükseköğretimde uzaktan eğitime dair izlediği politikalar doğrultusunda paydaş görüşlerini (sosyal hizmet akademisyenleri ve öğrencileri) de içerecek şekilde SHUÇEP 2020'nin uzaktan eğitime entegrasyonunu sağlayacak ilave bir çalışmaya ihtiyaç duyulması bu raporun hazırlanma gerekçesini oluşturmaktadır. Bu çalışma; uzaktan eğitimin genelci modele göre tasarlanmış sosyal hizmet programlarında asgari düzeyde uygulanabilmesine yönelik eğitim-öğretim, ölçme-değerlendirme, araştırma ve blok uygulamalarının işleyişine dair temel ilke ve esasları belirlemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada sosyal hizmet programlarının uzaktan eğitime entegrasyonuna ilişkin yaklaşım ve ilkeler ile asgari koşul ve ölçütlerin tespit edilmesinde Sosyal Hizmet Okulları Derneği'nin (SHOD) öncülüğünde ve sosyal hizmet akademisyenleri ile öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilen anket çalışmasının sonuçlarından yararlanılmıştır.

2. GENELCİ SOSYAL HİZMET EĞİTİM-ÖĞRETİM PROGRAMI

2.1. Temel Özellikler

Kuramsal ve uygulama boyutları ile bir bütünlük taşıyan sosyal hizmet eğitimi genelci yaklaşımı temel alarak tasarlanmaktadır. Genelci yaklaşımda sosyal hizmet uzmanı; bilgi ve becerileri geniş bir alana yayılan, problemleri ve problemlerin çözümlerini kapsamlı bir şekilde değerlendiren uygulamacıdır. Genelci sosyal hizmet eğitim-öğretim programı yeterlilikleri temel aldığından çıktı odaklıdır. Genelci eğitimle; sosyal hizmet uzmanı adayına çevresi içerisinde birey anlayışıyla sorun çözme becerileri kazandırılmak istenir. Birey, aile, grup ve topluluklara yönelik sosyal hizmet müdahalelerini mesleğinin gerektirdiği değerler ve etik yükümlülükler içerisinde yetkin bir şekilde gerçekleştiren sosyal hizmet uzmanları yetiştirmek başlıca hedeflerden biridir. Genelci sosyal hizmet eğitiminden geçen her sosyal hizmet uzmanı birer insan hakları ve sosyal adaletin savunucusu olarak görülür.

Akredite olmuş bir sosyal hizmet lisans programında biyolojiden sosyal bilimlere uzanan pek çok ders materyali bulmak mümkündür. Öğrenciler bu eğitimde; ekonomi, siyaset bilimi, yönetim, biyoloji, felsefe, psikoloji ve sosyoloji gibi çeşitli dersleri alır. Eğitimde yer alan bu dersler; insan davranışı ve sosyal çevre, sosyal politika, araştırma ve sosyal hizmet uygulamasına ilişkin konular ile bağlantılı hale getirilir. Süpervizyon denetiminde gerçekleştirilen alan uygulaması müfredatta %30 ile %40 arasında değişen bir ağırlığa sahiptir. Öğrenci, eğitsel danışman, kurum danışmanı ve kurum arasındaki işbirliği ile gerçekleştirilen alan uygulamasında ve sosyal hizmet bilgi, beceri ve değerleri uygulamaya yansıtılmaya çalışılır. Bununla birlikte genelci eğitim-öğretim programında özgürleştirici-güçlendirici-geliştirici derslerin de önemli bir ağırlığı vardır. Sosyal

hizmetin evrensel değerleri eğitim-öğretim programında yer alan derslere farklı şekillerde ve oranlarda yansıtılmıştır.

2.2. Derslerin Sınıflandırılması

Genelci sosyal hizmet müfredatı, öğrencilerin sosyal hizmeti bilim, meslek ve sanat olma yönüyle bilgi-beceri-değer temelinde özümsemesini hedefler. Bu yönüyle müfredat teorik bilgi birikim geliştirmeye yönelik derslere ek olarak beceri ve değer yönüyle öğrencinin gelişimine odaklanan dersleri de içermektedir. Genelci sosyal hizmet müfredatındaki dersler; temel bilim dersleri, sosyal hizmet bilimsel ve mesleki temellerini işleyen dersler, sosyal hizmet alt uzmanlık alanlarını içeren dersler, sosyal hizmet araştırma dersleri ve sosyal hizmet uygulama dersleri kategorilerinde ele alınmaktadır.

Genelci sosyal hizmet eğitim-öğretim programının özellikle ilk iki yılında ağırlığını sosyal bilimlerin oluşturduğu temel bilim derslerine yer verilmektedir. İlk yıldan, programın ilerleyen dönemlerine kadar sosyal hizmetin tarihi, değer ve etiği, müdahaleleri, mevzuatı vb. sosyal hizmetin bilimsel ve mesleki temellerini işleyen dersler farklı yarı dönemlerde programa yansıtılır. İlerleyen dönemlerde sosyal hizmetin alt alanlarına dair bazı dersler zorunlu ve/veya seçimli kategorisinde programa eklemlenir. Programın sonlarına doğru ise uygulamalar öne çıkmakta, sosyal hizmet araştırması ve sosyal hizmet uygulamasını (alan uygulaması) içeren derslere yer verilmektedir. Hatırlanacağı üzere bu dersler SHUÇEP 2020’de biri temel ve uygulamalı bilimlere, diğeri sosyal hizmete ait dersler şeklinde iki grupta ele alınmıştır.

3. YURT DIŞINDA SOSYAL HİZMET UZAKTAN EğİTİM PROGRAMLARI

Sosyal hizmet eğitiminde açık/uzaktan eğitim programlarının en iyi örnekleri Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya ve Avrupa’da mevcuttur. Bu programların büyük bir kısmı köklü üniversitelerde ve çok sayıda öğretim elemanı olan sosyal hizmet bölümlerinde açılmakta, akreditasyon surecinden geçmekte, makul sayıda öğrenci kabul etmektedir. Bu programlar, uluslararası sosyal hizmet eğitimi ile kendi ülkesinde yürürlükte olan sosyal hizmet ulusal eğitim standartlarına bağlıdır. Ayrıca uzaktan eğitime göre tasarlanmış alan uygulamasına yönelik eğitim standartları geliştirmişlerdir. Sosyal hizmet uzaktan eğitim programının belli bir kısmının (özellikle sosyal hizmet müdahale yöntemleri dersleri için) yüz yüze eğitimle kampüs ortamında verilmesi ve öğrenci kabul ederken önceliğin sosyal hizmetler alanında bir kurumda çalışmakta olanlara tanınması bu programların diğer ortak özellikleri arasındadır.

4. ALT YAPI VE ASGARİ KOŞULLAR

Uzaktan eğitim ile sürdürülecek derslere öğrencilerin azami düzeyde erişimlerini ve kesintisiz katılımlarını sağlayabilecek teknik alt yapının sağlanması önemlidir. Öğrencilerin internet ve bilgisayar olanakları bakımından uzaktan eğitimle verilen derslere erişimleri eğitimin çevrimiçi ortama aktarılmasından ziyade uzaktan eğitim için yapılandırılmış kapalı devre sistemine ihtiyaç bulunmaktadır. Diğer bir deyişle, çevrim içine müfredatı aktarma yerine önceden hazırlıkları tamamlanmış, materyalleri hazırlamış, etik ve hukuki konular güvenceye alınmış, ölçme ve değerlendirme seçenekleri çeşitli ve güvence altında olan yapılandırılmış bir uzaktan

eğitim ortamı gerekli görölmektedir. Uzaktan eğitimle sürdürölecek dersler farklı yöntemlerin kullanılması ya da ders içeriklerinin zenginleştirilmesini gerektirdiğinden öğretim elemanlarına ek yükler getirmektedir. Dolayısıyla bölüm içi görev dağılımında uzaktan eğitimle yürütölen ders sorumlularının öğretim elemanlarının bu yükleri dikkate alınmalıdır. Müfredatın uzaktan eğitime entegrasyonu sağlanırken aşağıda belirtilen asgari koşulların sağlanması önemlidir:

- Uzaktan eğitime entegrasyona yönelik sosyal hizmet programı, eğitim-öğretim süreçlerini ve blok uygulamalarına yönelik ilke ve yaklaşımlarını bağlı bulunan yükseköğretim kurumunun genel yaklaşım ve ilkelerine uygun bir şekilde geliştirir.

- Uzaktan eğitime entegrasyon her bir sosyal hizmet programın içinde bulunduğu yerel ve bölgesel dinamikler, bağlı bulunan yükseköğretim kurumunun uzaktan eğitim süreçlerine yönelik geliştirdiği mekanizmalar (program amaç ve vizyon farklılığı, ortak ders sistemleri, üniversite fiziki yapısının meydana getirdiği sınırlandırmalar vb.) ile akademik ve yönetimsel unsurlar göz önünde bulundurularak yürütödür.

- Uzaktan eğitim programı, öğrencilerin kişisel, mesleki ve bilişsel gelişim süreçleri, ölçme-değerlendirme çalışmaları, etik ve hukuki konular gibi hususlar çerçevesinde, öğrenci merkezli bir yaklaşımın esas alınması ile geliştirilir.

- Sosyal hizmet eğitiminde önemli bir ağırlığı olan blok uygulamalar (alan uygulaması) azami düzeyde örgün eğitim ilke ve yaklaşımlarına uygun yürütödür.

- Sosyal hizmet programı uzaktan eğitime sebep olan gerekçenin niteliği ve düzeyine göre yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası iyi uygulama örneklerini inceleyerek sosyal hizmet eğitimini azami düzeyde ulusal ve uluslararası standartlarda yürötmeye özen gösterir.

- Sosyal hizmet programı eğitim-öğretim etkinlikleri ile ölçme değerlendirme sistemlerini çevrimiçi ve çevrim dışı olmak üzere farklı yöntem kullanarak yürötür. Sosyal hizmet akademisyeni buna yönelik olarak videolu sunum ödevleri, take-home kısa araştırma/derleme çalışmaları, vaka, film, belgesel, kitap, kuram analizleri vb. gibi öğrencinin katılımcı ve etkileşime dayalı farklı alternatifler içeren ders ve konu materyalleri ile bunlara uygun görsel kaynakça listelerinin hazırlanmasına özen gösterir.

- Sosyal hizmet programı derslerin kaydedilip öğrencilerle paylaşılarak dersin tekrar izlenebilmesini sağlar.

Tüm bunlarla birlikte öğretim elemanının uzaktan eğitim becerilerini geliştirecek eğitici eğitimine katılması, öğrenci ve idari personel için destek dökümanları ve eğitimler verilmesi, öğrencilere sunulan hizmetlerin çevrim içi ortamda yapılandırılması (sanal öğrenci grup/kulüpleri, online kütüphane erişimi, sanal tur vb) hususlarının dikkate alınması önem taşımaktadır.

5. TEMEL İLKELER

Uzaktan eğitim çalışmaları yalnızca derslerin işlenmesi ile ilgili zorlukları beraberinde getirmemekte; buna ek olarak pek çok konuda (alt yapı, yeterlilikler, öğretim elemanı, öğrenci,, ölçme ve değerlendirme vb.) bir yeniden değerlendirme yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Örneğin sosyal hizmette uzaktan eğitim sağladığı bir takım avantajlarına karşın öğrenci erişimi, teorik ve

uygulama derslerinin bütünselliği, programın kalitesi, akademik işleyiş ve kurallara bağlılık, gizlilik ve gözetim gibi hususlara gereken özen gösterilmediğinde ciddi sorunlar doğurabileceği unutulmamalıdır. Uzaktan eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamaları kapsamında gerçekleştirilen çevrimiçi sınavlar ve hazırlanan ödevler; derse devamsızlık, kopya, intihal vb. gibi bir dizi etik olmayan ve hukuki sonuçlar doğuran durumlara yol açabilmektedir. Bu durum öğrencinin derse aktif katılımı ile ilgisini azaltabilmekte ve akademik gelişimi için gerekli etkileşimi ortadan kaldıracaktır. Bu durumda etik olmayan ve hukuki sonuçlara yol açması muhtemel konulara yönelik, öğrenci, akademisyen ve üniversite idari yapısı içerisinde çözüm odaklı yönetim anlayışına uygun mekanizmalar geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

Sosyal hizmet eğitiminde uzaktan eğitim çalışmalarında yeterliliklere, erişime, etik ilkelere, öğretim elemanı ve öğrencilere, ölçme ve değerlendirmeye ilişkin dikkat edilmesi gereken temel ilkeler aşağıda sıralandığı gibidir.

- Sosyal hizmette uzaktan eğitim programı sosyal hizmet mesleğinin uluslararası ilke ve standartlarına uygun bir şekilde tasarlanmalıdır.
- Program uzaktan öğretim süreçlerinde de program yeterliklerini ve öğrenci yetkinliklerini karşılamayı garanti altına alacak yapılanmalarını sağlamak durumundadır.
- Program, uzaktan eğitime erişim konusunda öğrencilerin karşılaşılabilecekleri engel ve sahip olabilecekleri zorluklar konusunda duyarlı olmalı ve olası çözümler üzerine yoğunlaşmalıdır.
- Sosyal hizmette uzaktan eğitim programı beklenen öğrenim kazanımlarına ulaşmak için öğrencilerin erişebileceği kaynakların sayısını maksimize etmelidir.
- Öğrenciler ve öğretim elemanları uzaktan eğitim programının yürütülmesi sırasında mesleki değer ve etik ilkelere uygun davranmalıdır.
- Program, öğrencilerin ve öğretim elemanlarının uzaktan eğitime ilişkin bilgi ve deneyim açıklarını tespit etmeli ve bu yönde eğitim ve destek hizmetleri sunmalıdır.
- Program, öğrenci ve öğretim elemanı için güvenli ve sağlıklı bir iletişim-etkileşim ortamı sağlamalıdır.
- Sosyal hizmette uzaktan eğitim programı öğrenci odaklı olmalı ve öğrencinin özerkliğine saygı duymalıdır.
- Program, öğrencilerin ayrımcılıktan, istismardan, şiddetten ve sömürüden korunması için önlemler almalıdır.
- Program, öğretim elemanlarının ders materyallerinin telif hakları ve kişisel verilerinin korunması konularında gerekli önlemleri alır.
- Sosyal hizmet programı uzaktan eğitim sürecinde derse devamlılık, ölçme ve değerlendirme uygulamaları ile yöntem ve tekniklere yönelik oluşabilecek etik olmayan ve hukuki sonuçlara yol açabilecek hususlar hakkında öğrencileri bilgilendirir.
- Sosyal hizmet programı, sınavlar ve öğrenci başarısının değerlendirilmesine ilişkin hususların, ilgili programın öğrenme kazanımları ve “hukuki açıdan şeffaf, açıklanabilir ve denetlenebilir ilkeler” doğrultusunda yürütülmesine özen gösterir.

- Gerçekleştirilen sınav/ödev uygulamalarına ilişkin değerlendirme kriterleri önceden belirlenir ve uygulamalara ilişkin dokümanlar, hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkeleri doğrultusunda programın bağlı bulunduğu yükseköğretim kurumunun ilgili birimlerine teslim edilir.
- Sosyal hizmet uygulaması ve araştırması derslerinin süpervizyon süreçlerini de kapsayacak şekilde içerisinde bulunulan koşullara uygun olarak yüz yüze yürütülmesine özen gösterilir.

6. KONULARIN / DERSLERİN VERİLİŞ YÖNTEMLERİ

YÖK'ün belirlediği şekliyle derslerin en fazla %40'lık kısmının uzaktan eğitim, kalan kısmının ise örgün eğitim yöntemi ile yürütüleceği karma eğitim modeli yalnızca teorik eğitim üzerine kurulu programlar için nispeten kolay uygulanabilir bir çerçeve sunarken, sosyal hizmet gibi farklı alt kategorilerden oluşan ve teori ile pratiğin bütünleştirici (integrative) nitelik kazandığı bir program yapısında uzaktan eğitime entegrasyon açısından karmaşıklık doğurmaktadır. Bahse konu karmaşıklığın üstesinden gelmek ve sosyal hizmet programını uzaktan eğitime entegrasyonunu sağlamak üzere bu raporun 2.2. maddesinde belirtilen ders sınıflandırmasının (ders kategorileri) temel alınması önerilmektedir. Bu doğrultuda ders kategorilerinin hangilerinin tamamen örgün, uzaktan veya hybrid (karma) eğitimle verileceği belirlenir. Bu belirlemede programdaki toplam ders yükü içerisinde uzaktan eğitim oranının %40'ı geçmemesine özen gösterir.

6.1. Tamamen Örgün Yöntemle Verilecek Konular / Dersler

Bir bilim ve meslek olarak sosyal hizmetin beceri ve değer temellerinin özümsemesi ve bilgi temelinin pratiğe yansımalarının anlaşılması son derece önemlidir. Beceri kazanımı gerektiren derslerde öğrenme çıktılarını uzaktan eğitimle ulaşılamayacağı bir gerçektir. Teorik ve uygulama kısımlarından oluşan sosyal hizmet uygulaması ve araştırması derslerinin, sosyal hizmet programı için haftada 1 saat olan teorik danışmanlık harici kısımları, tamamen örgün yöntemle yürütülür. Bu temelde ilgili derslerin örgün eğitim yöntemi ile verilecek kısımları; sosyal hizmet uygulama dersleri için dersin %90'ından ve araştırma dersleri için dersin %80'inden az olmamalıdır.

6.2. Tamamen Uzaktan Eğitim Yöntemiyle Verilecek Konular / Dersler

Bir kısmı sosyal bilim dallarından aktarılan ve pratiğe yansıtılacak bilgileri bünyesinde toplayan, sosyal hizmet beceri ve değerlerine ilişkin kavrayış ve farkındalık sağlayan temel bilim dersleri (insan davranışı, toplumsal yapı ve toplumsal değişime, kültür, kültürel yeterlilik, kentleşme ve göç vb.) -uzaktan eğitim yöntemine ihtiyaç duyulmasına neden olan gerekçenin doğurduğu kısıtlılıklar düşünüldüğünde- çağımızın teknolojik imkanları ile tamamen uzaktan verilebilir. Ayrıca bu gruba sosyal hizmetin bilimsel ve mesleki temellerini işleyen dersler içerisinde hiç uygulama içermeyen, tamamen teorik anlatımlara dayalı dersler (sosyal refah ve sosyal hizmetler tarihçesi, sosyal hizmetin temelleri, insan hakları, sosyal hizmet mevzuatı vb.) dersler eklenebilir.

6.3. Karma Yöntemle Verilecek Konular / Dersler

Uzaktan eğitime neden olan gerekçenin meydana getirdiği şartlar karma eğitim modelini de gündeme getirmektedir. Bu bağlamda uygulama içeren sosyal hizmetin bilimsel ve mesleki temellerini işleyen dersler (sosyal hizmet müdahale yöntemleri, sosyal, sosyal hizmette görüşme, sosyal hizmette kayıt ve raporlaştırma, sosyal hizmet etiği, kurum ortamlarında inceleme vb.) ile alt uzmanlık alanları ile ilişkili olan dersler (ruh sağlığı, bağımlılık, suçluluk, göç, yaşlılık, aile ve çocuk vb.) bu kategoride değerlendirilebilir. Burada bir disiplin ve meslek olarak sosyal hizmetin somutlaştırılarak anlaşılabilmesi ve alan uygulaması öncesi bir takım becerilerin nerede ve nasıl kullanılabileceğine yönelik bu dersler kapsamında gerçekleştirilen 'role-play', egzersizler, beyin fırtınası, grup çalışması, drama, kurum ziyareti vb. uygulamaları düşünüldüğünde bu derslerin karma eğitim modeli ile yürütülmesi gerekliliği anlaşılmaktadır.

Bilimsel ve mesleki temellerin işlendiği dersler esnek bir yaklaşımla %30'luk kısmına; sosyal hizmet alt uzmanlık alanlarının işlendiği dersler ise yine esnek bir yaklaşım ile %30'luk kısmına kadar uzaktan eğitim yöntemi ile işlenebilir.

KAYNAKÇA

- Çekirdek Eğitim Programlarının Uzaktan Eğitime Uyumu Hakkında Rapor (2020). Ankara: Sağlık Bilimleri Dekanlar Konseyi (SABDEK).
- Farahani, M.F. (2012). Ethics principles in distance education. *Social and Behavioral Sciences* 46(2012), 890–894. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.05.218>
- Global Standards for the Education and Training of the Social Work Profession (2004)*. Erişim 25.10.2020, http://cdn.ifsw.org/assets/ifsw_65044-3.pdf
- Gülbahar, Y. (2020). Uzaktan eğitimin temelleri. Erişim 24.10.2020. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/76383/mod_resource/content/0/e-ogrenme-01.pdf
- Reamer, F.G. (2013). Distance and online social work education: Novel ethical challenges. *Journal of Teaching in Social Work*, 33, 369-384. <https://doi.org/10.1080/10437797.2019.1567412>
- Segal, E.A., Gerdes, K.E. & Steiner, S. (2007). *An introduction to the profession of social work: Becoming change agent*. 2nd edition. Belmont, CA: Thomson--Brooks/Cole.
- Sosyal Hizmet Ulusal Çekirdek Eğitim Programı 2020 (SHUÇEP 2020)*. Ankara: K. Alptekin, A. İçağasıoğlu Coban, I. Bulut, C. Özbesler, E. Kahramanoğlu ve T. Yiğit (Raporu Hazırlayanlar).

Ek 1.

UZAKTAN EĞİTİM DENEYİMİNE İLİŞKİN PAYDAŞ GÖRÜŞLERİ

2019-2020 Eğitim Öğretim yılı Bahar dönemi içerisinde COVID -19 Pandemisinin ülkemizde de etkili olması nedeniyle Mart ayının üçüncü haftasından itibaren YÖK'ün aldığı kararla tüm üniversiteler eğitim-öğretim faaliyetlerini yürütmek üzere ani / hızlı bir şekilde uzaktan eğitime geçmişler; dönem sonuna kadar geçen yaklaşık üç aylık süreyi uzaktan eğitimle tamamlamışlardır. YÖK'ün bu kararı doğrultusunda, devlet ve vakıf üniversitelerindeki sosyal hizmet bölümlerinde de uygulamalı olanlar dahil olmak üzere tüm dersler uzaktan eğitim yöntemiyle verilmiştir.

SHUÇEP 2020 Uzaktan Eğitime Entegrasyonu Çalışması kapsamında sosyal hizmet eğitiminin başlıca iki paydaş grubu olan Sosyal Hizmet Öğretim Elemanlarının (SHÖE) ve Sosyal Hizmet Öğrencilerinin (SHÖ) uzaktan eğitimle geçen bu süreci nasıl geçirdiklerini ve sosyal hizmet eğitiminin uzaktan eğitimle verilmesine dair neler düşündüklerinin bilinmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu doğrultuda online anket uygulamasıyla üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinde görev yapan öğretim elemanları (araştırma görevlisi dahil edilmemiştir) ile lisans öğrencilerinin görüşlerine başvurulmuştur. SHÖE'lerin görüşlerini almak üzere Sağlık Bilimleri Dekanlar Konseyi (SABDEK) bünyesinde görev alan Fizyoterapi Rehabilitasyon Çekirdek Eğitim Programı Koordinatörü Prof. Dr. Ayşe Karaduman tarafından hazırlanan ve diğer Çekirdek Eğitim Programı Koordinatörleri katkılarıyla son şekli verilen "Anket Formu" kullanılmıştır. SHÖ'lerin görüşlerini almak için ise "Öğrenci Anket Formu" kullanılmıştır. Bu Form, Keskin ve Özer Kaya'nın (2020) ¹ "COVID-19 Sürecinde Öğrencilerin Web Tabanlı Uzaktan Eğitime Yönelik Geri Bildirimlerinin Değerlendirilmesi" adlı çalışmasından büyük ölçüde yararlanılarak hazırlanmıştır.

Online anket uygulamaları sonucunda elde edilen paydaş görüşleri aşağıda özet halinde sunulmuştur.

A. Sosyal Hizmet Öğretim Elemanlarının (SHÖE) Görüşleri

- Online anket uygulamasına Tablo 1'den de görüleceği üzere toplam 50 SHÖE katılmıştır. SHÖE'lerin unvanlarına göre çoğunluğunu sırasıyla 23 Dr. Öğretim Üyesi (%46), 11 Doçent (%22) ve 10 Profesör (%20) oluşturmuştur. Çalışma katılan SHÖE'ler 24 farklı üniversitede görev yapmaktadır (bkz Tablo 2).

Tablo 1. Katılımcı Öğretim Elemanlarının Unvanlarına Göre Dağılımı

Unvan	Sayı	Yüzde (%)
Öğr. Gör.	2	4,00
Dr. Arş. Gör.	2	4,00
Dr. Öğr. Gör.	2	4,00

¹ Keskin, M. ve Özer Kaya, D. (2020). "COVID-19 Sürecinde Öğrencilerin Web Tabanlı Uzaktan Eğitime Yönelik Geri Bildirimlerinin Değerlendirilmesi". İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 5(2), 59-67.

Dr. Öğr. Üyesi	23	46,00
Doç. Dr.	11	22,00
Prof. Dr.	10	20,00
Toplam	50	100

Tablo 2. Katılımcı Öğretim Elemanlarının Görev Yaptığı Üniversiteler

Sıra No	Üniversiteler	Katılımcı Öğretim Elemanı
1	Ankara Üniversitesi	3
2	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	1
3	Başkent Üniversitesi	3
4	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	2
5	Bitlis Eren Üniversitesi	1
6	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	2
7	Hacettepe Üniversitesi	2
8	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	1
9	İstanbul Aydın Üniversitesi	3
10	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa	1
11	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	1
12	Karabük Üniversitesi	1
13	Kocaeli Üniversitesi	2
14	KTO Karatay Üniversitesi	3
15	Maltepe Üniversitesi	2
16	Manisa Celal Bayar Üniversitesi	2
17	Necmettin Erbakan Üniversitesi	2
18	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	4
19	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	2
20	Sakarya Üniversitesi	2
21	Selçuk Üniversitesi Beyşehir Ali Akkanat Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	2
22	Selçuk Üniversitesi	5
23	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	2
24	Süleyman Demirel Üniversitesi	1
TOPLAM		50

- SHÖE'lerin %66 gibi önemli bir çoğunluğu üniversitelerindeki uzaktan eğitim ile ilgili tesis ve teknik alt yapı olanaklarını yeterli düzeyde olduğunu belirtmiştir. Aksi düşüncede olan SHÖE'ler "internet erişiminde kapasite sıkıntıları" nı (%50) ve "bilgisayarlarda kamera-mikrofon olmaması" nı (%36,36) ön plana çıkarmışlardır.

- SHÖE'lerin yarıdan biraz fazlası (%54) görev yaptığı üniversite ve bölümde uzaktan eğitimin alt yapısından kaynaklı bir takım sorunlar yaşamıştır. Bu SHÖE'ler bahse konu alt yapı sorunları arasında "teknik alt yapı sorunu"nu (%28,94) öne çıkarmış; bunu; "öğrenme yöntemi ile

ilişkili sorunlar” (%23,68), “ölçme-değerlendirme ile ilişkili sorunlar” (%18,42) ve “yönetmel sorunlar” (%14,47) izlemiştir.

- SHÖE’lerin büyük bir kısmı (%82) bölümlerinde uzaktan eğitim için öğrenme koşulları (materyal sağlama, düzenleme, ödev ve sınavlar ile ilişkili geri bildirim sistemleri, kayıt tutma, vb.) sağlanabildiği düşüncesindedir. Bölümlerinde uzaktan eğitim için öğrenme koşullarının sağlanamadığını belirten az sayıda SHÖE (%18), “canlı verilen derslerde sorun yaşandığı”nı (%36,6), “ölçme değerlendirmede yetersiz kalındığı”nı (%18,18) ve “ödev verme ve geri bildirim almada sorunlar yaşandığı”nı (%15,15) birer somut gerekçe olarak öne sürmüştür.

- SHÖE’lerin üçte ikisi uzaktan eğitimle eş zamanlı ders yapabilmıştır.
- SHÖE’lerin yarısı uzaktan ölçme ve değerlendirme için bölümlerinde yeterli bir yapılanma olmadığı, eğitimde verilerin korunmadığı ve kişisel bilgilerin güvence altında olmadığı düşüncesindedir.

- Sosyal hizmet bölümlerinden yarısında uzaktan eğitim dersleri, çevrim içi ortama aktarılmak suretiyle yapılmıştır.

- Uzaktan eğitimde yetkinlik temelli bir yaklaşımı uygulayabildiğini belirten SHÖE’ler azınlıkta (%16,32) kalmıştır. SHÖE’lerin yarıdan biraz fazlası (%55,10) uzaktan eğitimde yetkinlik temelli bir yaklaşımı “kısmen” uygulayabildiğini, %28,57’si ise uygulayamadığını bildirmiştir.

- SHÖE’ler içerisinden uygulamalı derslerinin tamamen uzaktan eğitimle verilebileceğini öne süren çıkmamıştır. Buna karşılık SHÖE’lerin yarısı ancak karma bir sistemle (teori kısımları uzaktan eğitim ile uygulamalı kısımlar yüz yüze yapılmak kaydıyla) uygulamalı derslerin uzaktan eğitimle verilebileceğini belirtmişlerdir.

- SHÖE’lerden sosyal hizmetin ders kümelerinden hangilerinin uzaktan verilebileceğini belirtmesi istenmiştir. Bu doğrultuda SHÖE’ler uzaktan eğitimin büyükçe oranda temel bilim derslerinde ve kısmen de olsa sosyal hizmetin bilimsel / mesleki temellerini işleyen dersler ile sosyal hizmet alt uzmanlık dallarını içeren derslerde kullanılabileceğini belirtmişlerdir.

- SHÖE’ler uzaktan eğitim sürecinde öğrencilere yönelik bazı tespitlerde bulunmuştur. Bu doğrultuda 44 SHÖE öğrencilerin; “alt yapı olanakları açısından benzer koşullar taşımadığı”nı, 35 SHÖE öğrencilerin “derslerde yeterince aktif olmadığı”nı ve yine 35 SHÖE öğrencilerin “derse gerçekten katılıp katılmadığından emin olamadığı”nı öne sürmüştür.

- 41 SHÖE Uzaktan eğitim sürecinde “beceri kazanımı gerektiren derslerde öğrenme çıktılarına uzaktan eğitimle ulaşamadığını”, yine 41 SHÖE “kırsal bölgelerden internete girebilmenin hala bir sorun olduğunu” belirtmiştir. 39 SHÖE “uygulamalı derslerin uzaktan eğitimle verilmesi çabalarının bir takım ciddi olumsuzluklara yol açacağından endişe duyduğunu”, 37 SHÖE “kişisel verilerin korunması kanunu kapsamında öğretim üyesinin ses ve görüntülerinin izinsiz paylaşılmasının etik açıdan sorun teşkil ettiğini” ve 36 SHÖE henüz “ölçme değerlendirme sisteminde yeterliklerin garanti altına alınmadığını” öne sürmüştür.

- 45 SHÖE, “etkileşimin yetersiz olması veya olmaması durumunda, öğretmenin mimik, vücut hareketleri, ses tonu gibi anlatımı doğrudan etkileyecek yardımcı unsurlardan

yararlanamaması”nın uzaktan eğitimin ciddi bir dezavantajı olduğunu ifade etmiştir. SHÖE’ler; kırsal bölgelerden internete girebilmenin hala bir sorun olması, öğretmen ve öğrencilerin web tabanlı eğitim araçlarının kullanımı konusundaki eğitiminin eksik olması ve öğrencilerin internet üzerinden eğitimin getireceği avantajlardan yeterince faydalanamamasını da uzaktan eğitimin açısından birer dezavantajı olduğunu belirtmiştir.

- SHÖE’lere göre kalabalık sınıflara alternatif oluşturması, yaşam boyu öğrenme desteği, toplumun her kesimine hitap etmesi ve geniş bir veri paylaşımı ağı olanağı bulunması uzaktan eğitimin avantajlı yanlarıdır.

- Çalışma kapsamındaki sosyal hizmet bölümlerinden 42’si “çevrimiçi toplantı ve ders sunum araçları”na, 38’i “öğrenci bilgi sistemleri”ne, 30’u “çevrimiçi kütüphane hizmetleri”ne, 27’si “video ve medya havuzu sistemleri”ne ve 11’i “tek şifre yönetim servisleri”ne sahiptir.

- Uzaktan eğitimde özellikle beceri gerektiren uygulama dersleri için SHÖE’lerin önerileri alınmak istenmiş, buna karşılık SHÖE’lerin yarısı herhangi bir öneride bulunmamıştır. Öneride bulunan SHÖE’lerden bir kısmı ise bazı alternatif girişimlere ve düzenlemelere karşın yine de uzaktan eğitimle uygulama derslerinde istenilen sonuçlara ulaşamayacağını özellikle belirtmiştir. Uzaktan eğitimde beceri gerektiren uygulama dersleri için SHÖE’ler şunları önermişlerdir:

“Sosyal hizmetin uygulamalı eğitimine katkı sunacak video, role play ve ders materyallerinin ortak kullanımına imkan tanıyan bir veri havuzu oluşturulması, Zoom vb. platformlar aracılığıyla, yüz-yüze eğitimde derse konuk edilen akademisyenlerin veya meslektaşların konuk konuşmacı olarak kullanılması, öğrencinin açık erişime müsait başka kaynaklara yönlendirilmesi, daha ileri düzey teknoloji-tabanlı yazılımların entegrasyonu, Microsoft Teams programının daha fazla kullanılması, öğrencilere online anket deneyimi kazandırılması, süpervizyonun online verilmesi, ders öncesi video kayıtları hazırlanması ve uzaktan eğitime özgü ders materyali geliştirmesi, filmlerden ve vaka simülasyonlarından yararlanılması, bu derslerin varsa teorik kısmının uzaktan eğitimle verilmesi, sanal gerçeklikle ilgili bir uygulama sınıfı açılması, bazı derslerde teknoloji destekli bir şekilde üç boyutlu olarak simülasyonların kullanılması”.

- SHÖE’lerin yarıdan biraz fazlası (%57,14) uzaktan eğitim ile ilgili bir eğitime ihtiyaç duyduğunu, böyle bir eğitimin düzenlenmesine durumunda bu eğitime katılacağını bildirmiştir.

B. Sosyal Hizmet Öğrencilerin (SHÖ) Görüşleri

- SHÖ’lere yönelik online anket uygulamasına Tablo 3’den de görüleceği üzere 20 farklı üniversiteden toplam 767 SHÖ katılmıştır. En fazla katılım Selçuk Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nden (103 SHÖ) gerçekleşmiştir.

- Online anket uygulamasına katılan SHÖ’lerin cinsiyet bakımından %87,41 gibi ezici çoğunluğu kadındır. Sınıf bakımından çoğunluğu 3. Sınıf öğrencileri (%28,2) oluşturmuş; bunu sırasıyla 2. sınıf (%25,09), 1. sınıf (%24,32) ve 4. sınıf (%22,38) öğrencileri izlemiştir.

- SHÖ’ler web tabanlı uzaktan eğitim sürecine daha çok bilgisayar (%48,88) ve akıllı telefon (%47,99) kullanarak katılmıştır.

- SHÖ'lerin yarısından fazlası (%59,22) yaşadıkları konutta uzaktan eğitimi sınırsız kotalı internet erişimiyle, %15,48'i ise sınırlı kotalı internet erişimiyle takip edebilmiştir. SHÖ'lerin %23,09'u yaşadığı konutta internet erişimim olmadığı için telefonunun internetinden bağlantı kurabilmiştir.

Tablo 2. Katılımcı Öğrencilerin Bağlı Olduğu Üniversiteler

Sıra No	Üniversiteler	Katılımcı Öğrenci
1	Ankara Üniversitesi	101
2	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	11
3	Başkent Üniversitesi	3
4	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	15
5	Bitlis Eren Üniversitesi	43
6	Celâl Bayar Üniversitesi	1
7	İstanbul Üniversitesi	27
8	İstanbul Aydın Üniversitesi	41
9	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	
10	Karabük Üniversitesi	46
11	Kocaeli Üniversitesi	51
12	KTO Karatay Üniversitesi	55
13	Maltepe Üniversitesi	14
14	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1
15	Necmettin Erbakan Üniversitesi	66
16	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	38
17	Sakarya Üniversitesi	35
18	Selçuk Üniversitesi	103
19	Selçuk Üniversitesi Ali Akkanat Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu	13
20	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	87
Toplam		767

- SHÖ'ler arasında uzaktan eğitim sırasında teknik sorun yaşayanlar (%37,32), sorun yaşamayanlara (%14,28) oranla daha fazladır. SHÖ'lerin yarıya yakın bir kısmı (%48,39) uzaktan eğitim sırasında "kısmen" teknik sorun yaşadığını bildirmiştir.

- SHÖ'lerin %37,62'si uzaktan eğitimlerin teorik bilgisine katkı sağladığını, buna karşılık %9,14'ü ise katkı sağlamadığını düşünmektedir. Mevcut teorik bilgisine kısmen katkı sağladığını düşünen SHÖ'lerin sayısı yarısından biraz fazladır (%53,22).

- Uzaktan eğitimlerin kendi mesleki uygulama becerilerine katkı sağladığını düşünen SHÖ'lerin oranı (%7,61), katkı sağladığını düşünmeyenlerin oranından (%64,12) bir hayli azdır. Bununla birlikte SHÖ'lerin %28,25'i uzaktan eğitimlerin mesleki uygulama becerilerine kısmen katkı sağladığını düşünmektedir.

- SHÖ'lerin %78,60'a varan çoğunluğu uzaktan eğitimlerin yüz yüze eğitim kadar etkili olmadığı, çok azı (%7,21) ise etkili olduğu düşüncesindedir.

- %43,59 oranında bir SHÖ grubu tamamen, %39,58 oranında bir SHÖ grubu ise kısmen; yüz yüze eğitimin yapılamadığı durumlarda uzaktan eğitimin alternatif bir çözüm olduğunu düşünmektedir. Buna karşılık SHÖ'lerin yarısından biraz fazlası (%57,75) uzaktan eğitim uygulamalarının daha yaygın hale gelmesi gerektiği düşüncesine katılmamaktadır.

- Uzaktan eğitim sürecinde öğretim elemanlarıyla rahatça iletişim kurabilen SHÖ'lerin çoğunluğunu "kısmen" (%40,28) ve "evet" (%38,86) şeklinde bildirimde bulunanlar oluşturmuştur. Öğretim elemanlarıyla rahatça iletişim kuramadığını bildirenler daha azınlıkta kalmıştır (%20,84).

- "Web tabanlı uzaktan eğitimde düşüncelerinizi özgürce ifade edebildiniz mi?" sorusuna "evet", "kısmen" ve "hayır" şeklinde yanıt veren SHÖ'lerin oranları birbirine yakındır (sırasıyla %33,2; %35,14 ve %31,65).

- SHÖ'lerin %24,41'i uzaktan eğitimde yeterli geribildirim alabildiğini, %28,55'i ise alamadığını belirtmiştir. Yeterli geribildirimi "kısmen" aldığını bildiren SHÖ'lerin oranı daha fazla olup yarıya yakındır (%47,02).

- SHÖ'lerin neredeyse yarısı (%48,70), uzaktan eğitimlerin kendilerini daha fazla okumaya / araştırma yapmaya teşvik etmediğini düşünmektedir.

- SHÖ'lerin yarısından biraz fazlası (%57,49) uzaktan eğitimin kendisini bireysel çalışmaya yönlendirerek takım çalışmalarını azalttığı, yarısına yakını ise (%46,30) mevcut iş yükünü azaltmadığı düşüncesindedir.

- SHÖ'lerin yine yarısından biraz fazlası (%57,49) tamamen, %21,70'i ise kısmen, uzaktan eğitimin öğrendiklerini çabuk unuttuğunu ifade etmiştir.

- SHÖ'ler web tabanlı uzaktan eğitimin geliştirilmesi için ağırlıklı olarak şu önerilerde bulunmuşlardır:

"İlk etapta düzgün ve herkes tarafından erişilebilir bir sistem kurulmalıdır. Dersler daha interaktif ve öğrencilerle daha fazla iletişim kurularak işlenmelidir. Aksi takdirde bir noktadan sonra kamera karşısında ders dinlerken konsantrasyon kaybı yaşanmaktadır. Akademisyenler, uzaktan eğitim teknolojilerini kullanmada öğrenciler kadar yetkin olmalı, sistemlerindeki geribildirim platformlarını daha fazla kullanmalı ve uzaktan eğitimin nasıl verileceğine dair ilave bir eğitimden geçmelidir. Ders anlatımı sesli kitap okumaya dönüşmemelidir, akademisyenler ders anlatımı noktasında gereken önemi göstermelidir. Akademisyenlerin örgün eğitimde olduğu gibi performans düzeyi yüksek olmalıdır. Ders süreleri azaltılmalı, öğrenciye gerekli materyal desteği mutlaka sağlanmalıdır. Mümkün olduğunca dersler canlı (senkron) şeklinde verilmeli, canlı derslerde sınıf mevcudu azaltılmalıdır. Canlı dersler video kaydına alınmalı, dersi kaçıran öğrenciler bu kayıtlardan dersi takip edebilmelidir. Tıpkı örgün eğitimde olduğu gibi uzaktan eğitimin de önceden planlanmış bir programı olmalı, bu programa göre hareket edilmelidir.

Uzaktan eğitim yapılıyor diye öğrencilere kaldıramayacakları görevler yüklenmemeli (örneğin vaka takdimi yaptırma, 500 sayfalık bir pdf doyasının kısa sürede okunmasını isteme vb.), ölçme

değerlendirmede standart ölçütler geliştirip adil davranılmalıdır. Uzaktan eğitimde akademisyenler tek bir sistemi (Zoom, Skype, okulun sistemi) kullanmalı, dersini bu sistemle sonuna kadar devam ettirmelidir. Derslerin başlangıç ve bitiş saatleri haftadan haftaya değişmemelidir. Uygulamaya yönelik derslerin işlenebilmesi için bir ortam ya da platform hazırlanabilir. Online sınavlar esnasında güvenlik tedbirleri daha fazla alınabilir (örneğin kamerayla öğrenci kendini sınav esnasında çekebilir veya çoktan seçmeli sınavlar yerine take-home sınavları gibi kişinin öğrendiği bilgiyi daha iyi kullanmasını sağlayacak sınavlar verilebilir). Her öğrenci aynı teknik imkanlara (internet erişimi, bilgisayar ve diğer yardımcı malzeme) sahip olmadığı için bu konuda üniversite yönetiminin desteği gereklidir.

- SHÖ'lerin önemli bir çoğunluğu bundan sonraki eğitim-öğretim hayatını örgün eğitimle (%66,45), dörtte biri karma eğitimle (%25), çok az bir kısmı ise uzaktan eğitimle (%8,54) devam ettirmek istemektedir.